

Holocaustul

Compilat de echipa editorială

Baza ideologică | Poliția criminală și „înregistrarea etnogenetică a țiganilor,” | Primele deportări și internarea în lagărele de tranzit | Lagărele de muncă | Execuții masive | Ghetto-ul de la Lodz | «Auschwitz Erlass» (Decretul de la Auschwitz) | Victimele | Supraviețuitorii

➤ *Persecuția „țiganilor” - durând mai multe secole - a culminat cu genocidul comis în timpul epocii naziste. Calificați ca „o problemă,” și considerați „asociali” și „inferiori ca rasă”, romii sunt arestați și omorâți în Reich-ul german și în teritoriile ocupate.*

TRAURIGI CERHENI

O STEA TRISTĂ

*O stea tristă urcă în ceruri
Nu mai pot rămâne la mine
M-au luat din pat
Dar au rămas femeia mea și copiii*

*O stea tristă urcă în ceruri
M-au dus de acasă
Și m-au aruncat în lagăr
Unde m-au prefăcut în cenușă*

Ilustr. 1

Cântecul romilor din Burgenland, în lagărul de concentrare, interpretat de Paula Nardai

(extras din Hemetek, Ursula –Heinschink, Mozes (1992): "Lieder im leid. Zu KZ- Liedern der Roma in Osterreich,, în „Jahrbuch des Dokumentationsarchiv des osterreichischen Widerstands”, pp.76-93, Viena,pag.81)

BAZA IDEOLOGICĂ

Terminologia și pozițiile, care vor servi mai târziu naziștilor să justifice suprimarea vieților nedemne de a fi trăite (Lebensunwertes Leben), au fost elaborate cu mult înainte de ascensiunea la putere a lui Hitler. Termenul «rasă», de exemplu, este folosit din secolul al XVII-lea, pentru a împărți oamenii în categorii. De obicei, această clasificare se bazează pe combinarea de criterii geografice și de caracteristici exterioare, cum ar fi culoarea pielii sau unele particularități. În secolul al XVIII-lea, Carl von Linne, fondatorul sistemicii moderne, împarte oamenii după culoarea pielii lor (albă, roșie, galbenă, neagră) în patru tipuri și acordă fiecărui tip anumite caracteristici. Pentru el, europenii sunt albi, « determinați de legi, sanguini și musculoși », în timp ce asi-

aticii sunt ușor galbeni, «determinați de opinii, melancolici și rigizi». Termenul «rasă» este, până astăzi, legat strâns de judecăți de valoare. Și culoarea pielii este încă, în mod curent, utilizată ca mijloc de diferențiere, chiar dacă noțiunea subiacentă de «rase» a pierdut teren.

În secolul al XIX-lea, au funcționat mai multe teorii rasiale. Natura diferită a fiecărei rase conduce la obținerea unei valori – cuprinsă între -3 și 11 - care variază în funcție de teoria folosită. Valoarea cea mai înaltă este atribuită rasei « caucaziană », « albă », « germanică » sau « ariană ». În mijlocul secolului al XIX-lea, Joseph Arthur de Gobineau folosește ca principiu existența « raselor » superioare și inferioare în lucrarea sa « Eseu despre inegalitatea raselor umane ». Pentru el, « arienii » și « popoarele nordice», mai ales, aparțin raselor superioare ; această

poziție reflectă, de altfel, școala de gândire dominantă. În schimb, ceea ce este nou este această respingere severă a «metisării» «raselor», susceptibilă de a duce la degenerescență și, în cele din urmă, la distrugere. În acest context, belgianul Richard Liebich va inventa, câțiva ani mai târziu (1868), expresia «viață nedemnă de a fi trăită ».

Pe baza biologiei științifice, (care consideră factorii ereditari ca esențiali pentru existența omului), ideea de rase superioare și inferioare, «pure» și «metisate», ca și conceptul de viață «demnă» sau «nedemnă» de a fi trăită, își fac apariția în criminologie. În 1876, italianul Cesare Lombroso consideră, pentru prima dată, «predispoziția genetică» ca fiind responsabilă de pretinsele acte criminale comise de «țigani», în lucrarea sa « L'uomo delinquente » (omul criminal).

Ideea că rasele pot fi determi-

Ilustr. 3

Paul Ansin, supranumit „Weiskopp”, a fost dat afară din Wehrmacht pentru că era „țigan”. A fost împușcat la Auschwitz-Birkenau a doua zi după sosirea sa, pe când încă mai purta uniforma.

(după Gilsenbach, Reimar (1993): „Oh Django, sing deinen Zorn. Sinti und Roma unter den Deutschen”, Berlin: BasisDruck Verlag, pag.70)

Ilustr.2

Cartea „Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens” (libertatea de a distruge viețile nedemne să fie trăite) a fost scrisă de către juristul Karl Binding și psihiatrul Alfred Hoche. Autorii, ca și alții, examinează îngrijirile oferite de stat handicapatilor mentali, din punctul de vedere al costurilor. Prin urmare, ei apreciază că toate persoanele care constituie o povară pentru societate (cei care trăiesc „o viață nedemnă să fie trăită”) ar trebui eliminate.

„Se poate deduce că cheltuielile medii per persoană și pe an, pentru îngrijirea acestor idioți, atinge cifra de 1.500 mărci. Dacă se calculează costurile pentru toți idioții din Germania, din ospici, se ajunge la un total de 20-30.000 de mărci. Presupunând că fiecare dintre aceste persoane trăiește 50 de ani, se poate ușor realiza suma enormă preluată - ca hrană, îmbrăcăminte și încălzire - din tezaurul național, pentru cauze neproductive „.

(tradus din Binding, Karl- Hoche, Alfred (1920) : „ Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens” Ihr Mass und ihre Form!, Leipzig: Felix Meiner, pag.54)

nate ca rase « superioare » controlând procreația – idee larg răspândită în Europa și Statele Unite - este combinată cu apelul în favoarea « eliminării » «persoanelor nedemne de a procrea, fiind afectate de tare ereditare » (erbuntuchtige), în Germania, după primul război mondial. Exigențele partizanilor igienei rasiale merg de la privarea de libertate, la eutanasiere, trecând prin avort și sterilizare. În 1920, Karl Binding și Alfred Hoche preconizează eliminarea tuturor persoanelor care duc « o viață nedemnă de a fi trăită » și reprezintă o «povară pentru societate.» În 1923, este creată prima catedră de igienă rasială, la Munchen ; titularul său, Fritz Lenz, a scris un text intitulat « Menschliche Auslese und Rasenhygiene » (selecția umană și igiena rasială), care își va exercita, mai târziu, influența asupra lucrării « Mein Kampf » a lui Hitler. Anumite organizații, grupuri de oameni de știință sau de particulari influenți luptă pentru difuzarea ideilor de igienă

rasială, pe acest teren fertil care este Germania interbelică. Partide politice, mai ales partidul nazist, exploatează aceste teme, pentru a ațâța flacăra resentimentului, în creștere, față de evrei și alte grupuri de populație.(Ilustr.2)

Pe 14 iulie 1933, teoria rasială este, în sfârșit, integrată în legislația celui de al Treilea Reich. Noțiunea de „viață nedemnă de a fi trăită” va avea o influență puternică asupra politicii rasiale a partidului nazist. Pe de o parte, reproducerea „persoanelor neafectate de tare ereditare și demne a procrea” (erbgesund) și a „arienilor” este încurajată, pe de altă parte – persoanele handicapate fizic sau mintal, ca și „asocialii” și „rasele străine” sunt persecutate. „Țigani”- al căror loc în sistem nu este ușor de determinat, datorită ascendenței lor ariene - sunt, în general, considerați ca „asociali” și, prin urmare, asimilați unei „rase asociale”, în absența unui criteriu mai bun.

POLIȚIA CRIMINALĂ ȘI „ÎNREGISTRAREA ETNOGENETICĂ A ȚIGANILOR”

În ceea ce-i privește pe romi, națiștii pot să capete nu numai prejudecățile defavorabile, profund ancorate în spiritul populației, ci și experiența poliției - ce se întinde pe parcursul a zeci de ani - față de „ flagelul gitan”. În Germania și în Austria, centralizarea „bătăliei contra țiganilor”, dusă de mult timp de poliție, începe în anii 1920. La început, înregistrarea romilor la autorități are în vedere „lupta preventivă contra criminalității”.

În 1936, este înființat „Zentralstelle zur Bekämpfung des Zigeunerwesens” (biroul central de luptă contra flagelului „țigănesc”), la Viena. În Germania, nominalizarea lui Heinrich Himmler ca „Reichsführer SS”, în fruntea poliției, în cadrul Ministerului de Interne, pregătește calea unei acțiuni „standardizate”.

Extras din Decretul semnat de Reichsführer-ul SS și șeful poliției germane, în cadrul Ministerului de Interne, Heinrich Himmler, la 8 decembrie 1938, privitor la lupta contra „neplăcerii țigănești”.

„(...)1. Experiența dobândită în lupta dusă până în prezent contra flagelului țigănesc și informațiile cercetărilor biorasiale ne

determină să rezolvăm logic problema țiganilor, ținând cont de natura rasei lor. Experiența arată, totodată, că metisații își asumă cea mare parte din criminalitatea atribuită țiganilor. Mai mult, tentativele de sedentarizare a țiganilor au eșuat, mai ales cu țiganii de origine, datorită instinctului nomad profund al celor în discuție. Când ne ocupăm de problema lor, este, deci, necesar

să-i analizăm - separat - pe țiganii etnic puri și pe cei metisați.

2. Pentru a ne atinge obiectivul, trebuie mai întâi să determinăm afilierea rasială a fiecărui țigan care trăiește și este nomad, în maniera țigănească, în Reich-ul german.”

Ilustr.4 (tradus din : Ministerialblatt des Reichs und Preussischen Ministers des Innern, Jg.99, nr.51,14.12.1938, pp.2105- 2110)

La început, „țiganii” se confruntă cu o ostilitate generalizată, interpretată, în esență, ca o problemă a poliției. Totuși, succesul în creștere al teoriei rasiale favorizează evaluarea „țiganilor,, pe plan ideologic. „Nurnberger Rassengesetze” (legile rasiale de la Nuremberg), din 1935, deschid calea clasificându-i pe „țigani”- „inferiori ca rasă” și retrăgându-le naționalitatea germană (și, ca urmare, și drepturile civile). Oamenii de știință vor trebui să demonstreze a posteriori justetea acestor dogme. Regimul național-socialist a găsit, așadar, un alt „dușman” ale cărui defăimări și extincție iminentă ar fi putut să unifice „poporul german”.

Când Robert Ritter, doctor și psihiatru, preia direcția la „Rassenhygienische und erbbiologische Forschungsstelle” (institutul de cercetări în domeniul igienei rasiale)- de pe lângă Serviciul de Sănătate publică al Reich-ului, el devine un personaj central în „cercetările țigănești,, ale țării.

Adevăratul său obiectiv este de a demonstra că atitudinea criminală și „asocială” este ereditară. Pe când evreii sunt acuzați că „dizolvă,, - din punct de vedere intelectual - structura statului, „țiganii” sunt declarați „primitivi”, „săraci sub raport cultural” și fără istorie : ei amenință ordinea morală prin „metisarea” lor și „pentru că formează un sub-proletariat criminal”, datorită rasei lor. Din 1935, unii cer ca „țiganii” să fie privați de libertate, în lagărele de muncă, și sterilizați forțat. Ritter se ocupă mai ales de conceptul „țigan metisat” (Mischlinge), dovedindu-se și mai sever decât în cazul aplicării aceleiași concept – evreilor ; era suficient să fi avut unul dintre ultimii opt strămoși „țigan” pentru a fi declarat „țigan metisat” (Ilustr.9)

La sfârșitul lui 1938, Heinrich Himmler anunță, printr-o circulară, că el consideră „că va rezolva problema țiganilor, bazându-se pe caracterul acestei rase.” Teoriile oamenilor de știință

și ale politicianilor naziști rămân, totuși, foarte contradictorii până în 1942-1943. Dacă ascendenții indieni ai romilor le conferă statutul de „arian”, politicienii și oamenii de știință vor totuși să dovedească faptul că „țiganii” se trag dintr-o rasă „străină” (Arifremdheit), pentru a-și justifica persecuțiile (Ilustr.4,5)

Datorită acestor contradicții ideologice, persecuția „țiganilor,, este condusă într-un mod mult mai puțin coordonat decât cel al populației evreiești. De exemplu, mai mulți romi servesc încă în rândurile armatei, în 1943, pe când Wehrmacht-ul participă la genocidul romilor în Est și mii din congenerii lor au pierit deja în lagărele de concentrare. Acești soldați vor fi deportați, câteodată, direct de pe front, la Auschwitz, arborând, chiar, uneori, medaliile care le-au fost decernate (Ilustr.3)

In seinem Erlass vom 8. Dezember 1938 hat der Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei im Reichsministerium des Innern die allgemeinen Richtlinien zur umfassenden Bekämpfung der Zigeuner im ganzen großdeutschen Reichsgebiet gegeben.

Der Erlass geht von den Erfahrungen und Erkenntnissen aus, die bisher bei der Bekämpfung der Zigeunerplage gewonnen wurden. Er will, und damit packt er das Übel an der Wurzel an, die Zigeunerfrage aus dem Wesen dieser Rasse heraus lösen.

Ilustr.5

Extras din numărul datat 24 febr.1939 al ziarului nazist Rechts-
spiegel:

„ În decretul din 8 decembrie 1938, Reichsführer-ul SS și șeful poliției germane a lansat liniile directoare ale luptei contra țiganilor, în Adunarea Reich-ului. Decretul se bazează pe experiențele și percepțiile dobândite până acum, în cadrul luptei vizând eradicarea acestei plăgi. Se vrea, pe bună dreptate, să se rezolve problema țiganilor, ținând cont de natura acestei rase „ „ (extras din Hancock 2002, pag.40)

„GESTORBEN”

Aproape jumătate din deținuții „lagărului țigănesc” ceh de la Lety – Lettig sunt copii sub 14 ani. În cartea sa „Holocaustul romilor chei., istoricul Ctibor Necas descrie nenorocirile lor, cu forța detaliilor :

„ Cu inima zdrobită și în cea mai mare singurătate, copiii orfani sau ai căror părinți au murit sau au fost transferați la spital, și- au petrecut ultimele zile închiși în ei înșiși. O dată găsiți morți, decesul lor a fost consemnat pe fișa de identitate corespunzătoare, cu întârziere, în așa fel încât fișele sunt incomplete sau greșite.

De exemplu, data morții Frantiskăi Candova, a lui Jan Marion Cermak- Ruzicka, a Mariei Petržilkova, a lui Jiri Ruzicka, a lui Vaclav Frantisek Ruzicka, a lui Zdenek Ruzicka, a Bozenei Frantiska Ruzickova, a Josefei Ruzickova și a Mariei Ruzickova indică luna, pe când cea a lui Frantisek Florian precizează numai anul. Fișele lui Ondrej Ruzicka și Ruzenei Ruzickova sunt doar marcate ca „gestorben” (decedat), fără nicio dată. Fișele lui Jan Ruzicka și Frantisek Prochazka au și ele un caracter sumar, deoarece au doar mențiunea „ data decesului – necunoscută”. Unii copii morți nici nu au fost corect identificați.”

Ilustr. 6

(după Necas 1999, pag.91f)

PRIMELE DEPORTĂRI ȘI INTERNAREA ÎN LAGĂRELE DE TRANZIT

Romii, odată privați de toate drepturile lor și de posibilitatea de a obține venituri, trebuie să apeleze, adesea, la caritatea autorităților locale, pentru care ei sunt o povară considerabilă. Această povară, impusă de naștiți, este folosită ca pretext în adoptarea unor măsuri de persecuție. Principala preocupare a igieniștilor rasiali se leagă de „țigani metisați”. Primele arestări se operează în timpul campaniei „Arbeitscheu Reich” (un Reich de simulare), dirijată împotriva cerșetorilor, prostituatelor, vagabonzilor și „țiganilor”. La ordinul venit de la Reichskriminalpolizeiamt (biroul central al poliției criminale a Reichului), 700 de romi germani (sinti – în majoritate) sunt deportați în lagărele de concentrare de la Dachau, Buchenwald, Sachsenhausen și Lichtenburg, în iunie 1938.

Un an mai târziu, 3.000 de romi germani și austrieci sunt deportați în lagărele de concentrare de la Dachau, Mauthausen, Ravensbruck și Buchenwald. Autoritățile și poliția naziste pot, astfel, să exploateze anchetele și activitatea de fișiere a romilor, efectuate de către poliție, între cele două războaie.

În spiritul directivelor „Festsetzungserlass” (oprire totală a oricărei mișcări), publicate de Himmler și Heydrich (1939), romii nu erau autorizați să părăsească orașele în care locuiau. În caz de nerespectare, erau trimiși imediat într-un lagăr de concentrare. La ordinele (Schnellbrief) lui Himmler, s-a executat un val de internări în lagărul de tranzit, în 1939. Scopul real al acestui decret este de a-i concentra pe toți „țigani” Reich-ului german (după unele estimări – 30.000) în lagăre și de a-i deporta pe cât de repede posibil către „Guvernul general”, din Polonia. Decretul nu a putut fi pus rapid în aplicare, așa încât „lagărele de tranzit”

provizorii se transformă în „lagăre de muncă”, asemănătoare lagărelor de concentrare.(Ilustr.6)

LAGĂRELE DE MUNCĂ

Multe lagăre de muncă sunt organizate în Germania, în Austria, (după Anschluss) și în teritoriile ocupate de Germania în Europa Centrală și de Est. La început, cele mai multe lagăre sunt cunoscute ca lagăre de muncă de pedepse, destinate doar romilor de sex masculin, apti de muncă; este cazul, în special, al mai multor lagăre situate în Austria și Germania. În Austria, de exemplu, se estima că existau cel puțin 17 lagăre, de mărimi diferite.

Unele dintre aceste „lagăre de muncă”, precum cel de la Lety, în Boemia de Sud sau cel al complexului Blezecz din Polonia, au fost transformate în „lagăre țigănești”, primind bărbați, femei și copii romi. Multe lagăre s-au închis

CLASIFICĂRI DUPĂ NORMELE DE IGIENĂ RASIALĂ

Până în 1944, data clasificării definitive a romilor, „Rassenhygienische und bevölkerungs-biologische Forschungsstelle „(institutul de cercetări asupra igienei rasiale), condus de Ritter; a avut timp „să clasifice,, în jur de 24.000 de persoane, dintre care mulți erau deja morți.

(a se vedea Lewy 2001, pag.105)

„Ritter proceda calm, pe stradă, într-un mod prietenesc. Prăzile sale erau aduse una după alta, în biroul său, și invitate să se așeze. El compara apoi ochii copiilor și le puneă niște întrebări, în timp ce Justin nota totul. El spunea atunci „Deschide gura,, înainte de a introduce un instrument care-i permitea să măsoare pe rând gâtul, nările, nasul, arcada sprâncenelor, poziția ochilor (cărora le nota și culoarea), sprâncenele, urechile (în exterior și în interior), gâtul, mâinile și tot ceea ce putea fi măsurat.”

Ilustr.7 (tradus din Krausnick, Michael(1995) „Wo sind sie hiegekommen? Der unterschlagene Volkermord an den Sinti und Roma”, Gerlingen: Bleicher verlag,pag.97)

MASACRELE ROMILOR IN REGIUNEA VARȘOVIEI

Cercetătorul rom polonez Jerzy Ficowski a scris ceea ce constituie până astăzi descrierea cea mai completă a persecuției romilor polonezi, de către trupele germane. El evocă în următorii termeni periferiile și centrul Varșoviei:

„Rezultatul obținut a fost că singurii martori existenți sunt adesea asasinii înșiși (...) În 1942, fasciștii lui Hitler au omorât numeroși țigani în periferiile Varșoviei, printre care 30 de persoane (bărbați, femei și copii) la Grochow și, de asemenea, câteva familii la Targowek. În 1943, în fortificațiile de la Bem la Komorowa, lângă Varșovia, au fost asasinate multe femei și copii, în pădurile de lângă Zyrardow o familie de țigani a fost doborâtă cu gloanțe; în pădurile de la Brack și Gazyck, lângă Sochaczew, mai mult de douăsprezece familii au fost ucise. Aceeași soartă le-a fost rezervată și altor țigani la Konsk, Sochaczew și Marki. La Sielce(în Varșovia) șapte familii au fost arse de vii,

într-o cabană de lemn. La Jadow, țiganii sunt încercuiți și închiși într-o sinagogă locală ; toți bărbații sunt împușcați; femeile reușesc să fugă la Karczewo în timpul nopții, însă după puțin timp, poliția germană începe să masacreze țigani în această localitate, mai ales aruncându-i pe copii pe fereastră. Mulți țigani aveau un pistol și se bat cu jandarmii până la ultimul cartuș. Doar câteva persoane reușesc să fugă. Într-un sat de lângă Milosna, mai mult de 20 de persoane, printre care mai mult de doisprezece copii, sunt împușcate în ianuarie 1943. În octombrie 1944, bărbații ai Gestapo-ului împușcă 104 țigani lângă Puszcza Kampinowska; unul singur a reușit să scape. Uciderile de acest fel erau frecvente(...)”

Ilustr.8

(tradus din Ficowski 1992, pag.65 și următoarele)

În 1943 și deținuții lor au fost deportați în lagărele de exterminare sau în alte lagăre de muncă ori executați pe loc. Unele lagăre vor funcționa până în 1944, de exemplu – la Dubnica nad Vahom, în Slovacia occidentală. Cel mai mare lagăr „țigănesc”, Lackenbach, în Burgenland, a adăpostit până la 2.300 de deținuți, în 1941 și a rămas în activitate până la sfârșitul războiului.

Cei aduși acolo primeau sarcini fizice extrem de neplăcute : săparea unor linii de alimentație, a unor canale de regularizare a fluviului, râului sau rezervoarelor; întreținerea drumurilor; munci la câmp etc; totul - în compania unor oameni de toate felurile. Mortalitatea era mare din cauza malnutriției, a dificultății muncilor și a bolilor. La Lackenbach, 237 de persoane au murit în timpul celor cinci ani de existență a unui lagăr. La Lety, cel puțin 326 de persoane au murit, în trei ani; la Belzec, deși nu avem cifre exacte, estimările conduc cam la același număr de pierderi.

EXECUȚII MASIVE

Asasinarea sistematică a romilor începe în timpul verii lui 1941, în urma atacului lansat de Germania contra URSS. În calitatea lor de „aliați” și „spioni” ai „bolșevismului evreu”, mii de romi sunt victimele executărilor masive organizate de către grupele de intervenție (Einsatzgruppen) ale SS, care, cu ajutorul armatei, comit masacre în spatele frontului. De data asta, principala preocupare a poliției, în cele mai multe zone, îi vizează pe „țigani” nomazi - „puri rasial” și „endogami” - care, în calitatea lor de membri ai unei populații mobile, corespund perfect stereotipului de spion. 33.000 de evrei și sute de romi sunt victimele masacrului de la Babi Yar, lângă Kiev, comis de Einsatzgruppe, cu ajutorul armatei a șasea. Această tactică este menținută în Polonia și în alte teritorii ocupate în Europa de Est și în Balcani, în așa fel încât

romii asasinați în cadrul execuțiilor masive sunt mai numeroși decât cei care au pierit în lagăre. În absența unor cifre precise, estimările cele mai prudente atestă că mai mult de 100.000 de persoane au fost asasinate în afara sistemului lagărelor (Ilustr.8)

În Serbia, ocupată de nemți din 1941, execuțiile efectuate cu titlu de „răzbunare” ale căror victime sunt evrei, sârbi și romi contribuie, și ele, în aceeași proporție, la stingerea minorității rome. Contrar a ceea ce s-a întâmplat pe frontul de est, acele Einsatzgruppen aleg victimele și armata procedează la execuții. Harald Turner, șeful administrației militare germane, declară, în 1942, că Serbia este singura țară unde „problema evreilor și țiganilor,, a fost „rezolvată”. Acele Einsatzgruppen și Wehrmachtul sunt ajutate și de organizațiile fasciste locale : miliția „ustașa” în Croația și, în Ungaria ocupată, începând din 1944, fasciștii

Gheto-ul de la Lodz

„Auschwitz Erlass” (decretul de la Auschwitz)

Victimele

Supraviețuitorii

ACTIVITATEA DOCTORULUI MENGELE

Selecțiile lui Mengele pe peronul de cale ferată de la Birkenau sunt bine cunoscute și îi permiteau să –și procure cobai umani. El își făcea experiențele în baraca nr.32 a secției familiale a Țiganilor, mutilând și asasinând sute de persoane, în numele științei. Helmut Clemens, în vârstă de 18 ani în vremea aceea, lucra la infirmerie, ca băiat de curse pentru Mengele. El a fost martorul crimelor lui :

„Seara, trebuia să scot corpurile îngheșuite într-o cabană mică, să notez numerele pe brațul lor și să le târăsc până la doctorul Mengele care le tăia apoi în diverse moduri. Pe etajere erau borcane cu diferite organe: inimi, creiere, ochi și alte părți ale corpului.”

Ilustr.9

(extras din Fings 1997. pag.104)

Ilustr.10

Documentul medical prin care se cerea să se efectueze examenul histologic al capului unui copil rom, din data de 29 iunie 1944 și semnat Joseph Mengele.

(După Hancock 2002, pag.49)

„Crucilor cu săgeți” fac execuții masive, organizează deportări și administrează lagăre.

GHETO-UL DE LA LODZ

Cum am spus deja, romii erau reținuți, la început - în cadrul Guvernului general din Polonia - în „lagăre de tranzit”, până când le era repartizat un loc de „deportare finală” (a se vedea Schnellbrief(ordine) ale lui Himmler, din 1938). În ghetou-ul evreiesc de la Lodz („Litzmannstadt”), s-a organizat „un lagăr țigănesc”, în 1941, la ordinele lui Himmler. Cei de la SS, „Judische Ordnungsdienst” (forța de securitate evreiască) și o „poliție țigănească”, constituită special în acest scop, aveau să izoleze cartierul de restul ghetou-ului și de lumea exterioară. Nicio informație despre condițiile din acest lagăr nu trebuia să iasă afară din ghetou. Între 5 și 9 noiembrie 1941, 5 transporturi cu 5.007 de romi din Austria ajung în ghetou-ul de la Lodz. Membrii SS și cei de la Reichsarbeitsdienstes (forța de lucru a Reich-ului) păzesc lagărul și îi obligă pe cei de acolo să facă munci grele. Romii trebuie

să doarmă pe jos și nu primesc nici medicamente, nici hrană. După un timp, apare tifosul. Cele 4.400 de persoane încă în viață în ianuarie 1942 sunt aduse cu camionul până la lagărul de exterminare de la Chelmo-Kulmhof și uciși în camerele de gazare. Niciunul dintre cei 5.007 romi austrieci deportați nu a supraviețuit.

„AUSCHWITZ ERLASS” – (DECRETUL DE LA AUSCHWITZ)

Pe 16 decembrie 1942, Heinrich Himmler dă ordin ca „toți” țiganii” care mai trăiau pe teritoriul „Reich-ului german” să fie deportați la Auschwitz. „Decretul de la Auschwitz” este urmarea logică a unui proiect urzit din 1938 și deja pus în aplicare, parțial, în vederea extincției complete a „țiganilor „. Ordinul de deportare dat de Himmler avea în vedere „toți țiganii metisaiți, romii țigani și țiganii din Balcani”, „gradul de metisaj” nemaiaivând, de acum încolo, nicio importanță. Ordinul prevedea grațierea unui mic grup de „țigani puri din punct de vedere rasial”, care fuseseră expuși la muzeul în aer liber al lui Himmler, însă acest consemn nu a fost observat..

În așa - zisul ”lagăr familial al

țiganilor de la Auschwitz”, mai mult de 20.000 de romi - veniți pentru majoritatea lagărelor de tranzit din Germania, Austria, Polonia, Boemia și Moravia - sunt îngheșuiți unii în alții: 32 de barăci de lemn - ridicate inițial pentru 52 de cai - le sunt date drept locuințe, cu un număr enorm de romi(până la 600) în fiecare baracă. În consecință, condițiile sanitare sunt dezastruoase. După numai câteva luni, sute de romi au murit, din cauza lipsei de hrană, a epidemiilor și a muncilor grele.

Romii erau folosiți pentru muncile din construcții de cărămidă, cele mai grele din lagăr. O epidemie de noma (afecțiune buco-dentară), datorată malnutriției, îi lovește pe copii. În afară de asta, sistemul lagărului se baza și pe un raport de forțe interne. Cei închiși acolo - politic - ocupă poziția cea mai înaltă, iar evreii și romii - poziția cea mai joasă, în această ierarhie. Stereotipurile și prejudecățile funcționează în lagăr. Mărcile de identificare impuse de SS permit să se știe instantaneu despre cine este vorba. Romii purtau un triunghi maro sau negru și, pe braț, era tatuat un număr, precedat de Z (pentru „Zigeuner”).

În cadrul lagărelor complexului de la Auschwitz, cel al „țiganilor”, cunoaște cel mai ridicat procent de mortalitate. 19.300

Ilustr. 11

„Strigătul - fratele meu Ossi Z 5743 la Birkenau a murit de foame și de febră tifoidă” – pictură de Karl Stojka
(extras din Stojka, Karl (1990) :” Ein Kind in Birkenau”, Viena: publicat de autor, copertă)

Pictorul austriac Karl Stojka avea 12 ani când a fost deportat la Auschwitz-Birkenau cu familia, în 1943. El își amintește de moartea fratelui său mai mic

„Fratele meu mai mic Ossi a murit de foame. El stătea culcat pe pat, de-asupra mea, în vârstă de șapte ani și rămânea singur pentru că noi trebuia să mergem să muncim! Și când cineva i-a dat mai multă pâine, alții mai mari au venit să i-o fure, să-i fure și ceaiul și supa. Așa că a murit de foame. Unde era Dumnezeu ?”

Ilustr. 12

(după Cech Fennesz - Juhasz Heinschick 1999, pag.117)

de persoane își vor pierde viața aici: 5.600 vor fi gazate, 13.700 vor muri de foame, de boli, de epidemii sau ca urmare a unor experiențe medicale (practicate pentru a se dovedi influența decisivă a „rasei” și a eredității). Imaginația medicilor însărcinați cu această practică – este vorba mai ales de Josef Mengele –este fără limite. Romilor li se injectează soluții cu sare și cu bacilul de tifos; doctorii fac studii pe gemeni, modificând pigmentația ochilor lor sau introducându-le produse direct în inimă. Prin aceasta, medicii, membri ai SS și ai armatei, fac dovada unui spirit științific (corupt, în acele circumstanțe), larg răspândit în populația generală (Ilustr.9-12).

Auschwitz-ul nu a fost decât unul dintre numeroasele lagăre de concentrare în care romii au fost asasinați în mod aleatoriu, înainte de „decretul de la Auschwitz”, și sistematic după aceea. Mai mult, un al doilea element al politicii de exterminare a rasei este, în curând, pus în practică cu sterilizarea forțată, fie în lagăre, fie în spitalele din afara lor. Mii de romi, în majoritate femei și fete, trebuie să suporte această intervenție, de cele mai multe ori - fără anestezie - și mulți dintre ei au murit în timpul intervenției.

VICTIMELE

Încă nu se știe numărul romilor – victime ale persecuției naziste. Romii nu erau totdeauna înscrși în registre în această calitate și adesea erau repertoriați în statisticile avizate, ca persoane decedate, membri ai populației majoritare sau la rubrica „alții”, dacă nu erau chiar omiși. O bună parte a documentelor lagărelor de exterminare și a listelor deportaților a fost pierdută, risipită în diverse arhive sau așteaptă încă să fie examinată. Documentele încă existente – fie că provin de la forțele armate sau de la SS (acronim pentru Schutzstaffel - escadron de protecție), două organizații care, pe rând, comiseseră, și ele, asasinate în serie, în spatele frontului din Est, adesea din proprie inițiativă - sunt incomplete și, mai ales în ceea ce îi privește pe romi – incorecte. Asasinatele victimelor, în număr incalculabil, - precum nefericiții de la camerele de gazare - nu au fost deloc trecute în documente. Cercetătorii trebuie, deci, să se bazeze doar pe aproximări. Oricum ar fi, un număr total de 250.000 de victime pare cu totul probabil.

Discuțiile publice despre acest subiect, mai degrabă rare, de altfel, se

bazează mai mult pe motive personale decât pe fapte. Pe de o parte, organizațiile rome - din motive evidente - au tendința de a accepta estimările care vorbesc despre un număr mare de victime (de exemplu, activiștii minorității rome consideră că genocidul a făcut 500.000 sau chiar 750.000 de morți : cifre neconfirmate de cercetători). Pe de altă parte, unii istorici, motivați de ură rasială, pun în discuție totalitatea cercetărilor dedicate subiectului și, prin urmare, însuși genocidul romilor. Mai mult, cercetările istorice serioase au tendința de a nega orice caracter rasist – în privința persecuției romilor. Rațiunea acestui demers ține adesea de dorința de a face dreptate destinului evreilor, în singularitatea lor tragică.

Un lucru este clar: ca și evreii, romii au fost privați de drepturile lor, privați de libertate și omorâți în Reich-ul german. Procedura folosită pentru a pune în aplicare aceste persecuții, așa cum a fost ea consemnată, și numărul crimelor descrise în documente (dacă vorbim numai despre aceasta) nu permit să se formuleze o altă concluzie în afara următoarei: aceste persecuții se concretizează în asasinat colectiv „ cu caracter rasial”. Dacă, așa cum s-a spus adesea, elementul singular, nou din

„SUFLETELE LOR
SUNT BOLNAVE“

Romul austriac Ceija Stojka, din grupul Lovara, este un supraviețuitor al lagărului de la Auschwitz și un pictor-scriitor celebru. El descrie suferințele îndurate și de supraviețuitori, datorită traumatismului holocaustului :

„ Ieșind de acolo, eram cu totul bolnavi! Inima era răniată, capul și sufletul - bolnave. Și în acel moment Statul - nu romii sau simplii muritori, ci chiar Statul - ar fi trebuit să fie destul de perspicace pentru a încuraja, cum se întâmplă astăzi, educația și ar fi trebuit să vorbească despre măsurile luate. Aceste persoane ar fi trebuit să fie

tratate. Acești rari supraviețuitori ar fi trebuit să aștepte cinci sau șase ani ca să aibă copii : timp în care să-și regăsească forța și sănătatea, să fie din nou capabili să rădă, să se simtă suficient de bine pentru a vedea că lumea nu este rea și pentru a îndrăzni să nască copii sănătoși. În vremea aceea, natura își urma cursul : lumea era frumoasă, florile se deschideau. Și natura era atentă ca să răspândească iubire în lume. Dar copiii noștri - cred că este normal și că orice persoană care se gândește puțin va fi de acord - sunt excesiv de sensibili: totul în ei este doar emoție, inima lor tremură, ei plâng repede. Pentru că inima lor, ca și sufletul, le este bolnavă. Și noi suntem cei care am pus boala în ei. Această frică permanentă, ei au

crescut cu ea. Și din această cauză, ei sunt atenți, și se uită înapoi când merg pe stradă- înțelegeți?- se uită înapoi. Numai o persoană speriată se uită înapoi!

Când cineva se îmbolnăvește în lagăr, când îl doare capul sau când sufletul îi sângerează pentru un tată, o soră, un frate rămași acolo, această persoană poate da naștere numai unui copil cu sufletul rănit. El se naște. Puteți să observați cât este de dulce și frumos: îl creșteți, îl iubiți, îl îmbrățișați, îl strângeți la piept. El crește, însă frica asta care este în voi, i-o transmiteți împreună cu laptele matern .”

Ilustr. 13

(după Cech Fennesz – Juhasz Heinschink 1999. pag.77)

punct de vedere istoric și fără precedent al încercării de exterminare a evreilor ține la precizia sa mecanică și la dimensiunea industrială, elementul singular al asasinărilor în serie, comise asupra romilor, ține de faptul că cercul victimelor a perceput această politică ca fiind de sine înțeleasă și de modul dezinvolt în care aceste asasinări au fost făcute (chiar dacă, la urma urmelor, este posibil ca nici un program complet, vizând extincția romilor, să nu fi fost formulat explicit).

SUPRAVIEȚUITORII

După război, supraviețuitorii romi s-au confruntat cu aceleași prejudecăți ca și înainte de 1933, în toată Europa. După 1945, publicul nu se interesează deloc de viața lor. Trebuie să așteptăm sfârșitul anilor 1970 pentru ca populația majoritară să aibă sentimentul in justiției, inițiativa acestei schimbări de atitudine revenind organizațiilor rome, care ajung să trăiască în această epocă. Persistența

prejudecăților are efecte asupra a ceea ce s-a convenit să se numească „acte reparatorii”. Doar o minoritate de romi și de sinti germani și austrieci, supraviețuitori, ajunge să -și facă auzite cererile lor. Cei vinovați - austrieci și germani - scapă, în general, fără măcar să facă închisoare sau sunt repede amnistiați. Romii rari care refuză să cedeze la presiune și își clamează acuzele sunt, adesea, din nou, discreditați și considerați mincinoși. (Ilustr.13)

Bibliografie

Cech, Petra / Fennesz-Juhasz, Christiane / Heinschink, Mozes F. (eds.) (1999) *Lovarengé paramiči taj textura anda Österreich, kotor II. Wien: Romano Centro* | **Ficowski, Jerzy (1992)** *Wieviel Trauer und Wege. Zigeuner in Polen. Frankfurt/Main: Peter Lang* | **Fings, Karola (1997)** *Romanies and Sinti in the concentration camps. In: Fings, Karola / Heuss, Herbert / Sparing, Frank (eds.) From “Race Science” to the Camps. The Gypsies during the Second World War 1. Hatfield: University of Hertfordshire Press, pp. 72-109* | **Hancock, Ian (2002)** *We are the Romani people. Ame sam o Rromane džene. Hatfield: University of Hertfordshire Press* | **Kenrick, Donald / Puxon, Grattan (1995)** *Gypsies under the Swastika. Hatfield: University of Hertfordshire Press* | **Lewy, Guenter (2000)** *The Nazi Persecution of the Gypsies. Oxford: Oxford University Press* | **Nečas, Ctibor (1999)** *The Holocaust of Czech Roma. Prague: Prostor*